

Кирило Степаненко,
доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент,

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ

Вдосконалення вітчизняного законодавства і правозастосовчої практики можливо за умови належного розуміння і реалізації міжнародних договорів, міжнародно-правових норм, визнаних Україною або створених за її безпосередньої участі. Система права України включає в себе не тільки Конституцію, закони та інші внутрішньодержавні правові акти, а й загальновизнані принципи і норми міжнародного права і міжнародні договори. Пріоритет загальновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права вперше було сформульовано в Декларації про державний суверенітет України 1990 р. (ст. X). Прийнята у 1996 році Конституція України встановила, що «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» (ст. 9) [1]. Відповідно до Закону України «Про міжнародні договори України», «укладені і належним чином ратифіковані Україною міжнародні договори становлять невід'ємну частину національного законодавства України і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства» [2]. Ці положення мають загальне значення і поширюється на різні сфери діяльності органів державної влади, особливо тих, хто здійснює відповідно до закону правоохоронну функцію.

Формування міжнародних стандартів прав людини є складним об'єктивним процесом, який увібрав в себе загальнолюдський досвід створення норм міжнародного права. На сьогоднішній день Україною підписано та ратифіковано багато міжнародних угод в галузі прав людини, положення яких шляхом імплементації (або через інший механізм) інкорпоровані в національне право. Таким чином, правову основу діяльності правоохоронних органів складають поряд з вітчизняним законодавством і міжнародні договори України.

З обранням євроатлантичного курсу правового розвитку, питання впровадження міжнародно-правових стандартів прав людини у національне право, їх дотримання суб'єктами публічної влади, набувають все більшої актуальності. Робота всіх державних органів здійснюється у рамках закону і сприяє утвердженню основ законності та укріпленню правопорядку, але існує ці-

лий ряд державних установ та громадських організацій, які займаються виключно виконанням правоохоронної функції [3, с. 23]. В Україні безпосередньо захистом прав і свобод людини займається розгалужена система правоохоронних органів, а реалізація міжнародно-правових стандартів прав людини, закріплених у міжнародних документах, відбивається в діяльності саме цих суб'єктів публічної влади. Інституційний підхід до визначення правоохоронної системи дозволяє говорити про неї як про сукупність органів державної влади, конституційним обов'язком яких є охорона прав, свобод та інтересів особи.

Міжнародні стандарти визначають обов'язковий для держав або рекомендований державам нормативний мінімум правового статусу особистості, включаючи юридичний захист і відповідні правомочності і обов'язки державних органів і посадових осіб. Незважаючи на те, що саме поняття «стандарт» не має однозначного тлумачення як у теоретиків права, так і у вчених-міжнародників, суб'єктам публічної влади (посадовим особам) слід розуміти це поняття як визначені уніфіковані мінімально необхідні від держав-учасників умови захисту певних прав людини або прав певної категорії осіб. Наприклад, прийняті Конгресом ООН з попередження злочинності та поведіння з правопорушниками Мінімальні стандартні правила поведіння з ув'язнаними, прямо обумовлюють: їх мета викласти те, що зазвичай вважається правильним в галузі поведіння з ув'язнаними (п. 1) [4].

Юристи-міжнародники Центру з соціального розвитку і гуманітарних питань Організації Об'єднаних Націй поділяють міжнародні документи, в яких містяться правила поведінки співробітників правоохоронних органів, на дві великі групи: 1) документи, присвячені правам людини; 2) документи, присвячені попередженню злочинності та кримінальному правосуддю [5]. Документи, присвячені правам людини, носять загальний характер, але вони обов'язково повинні регулювати і діяльність правоохоронних органів, так як без дотримання прав людини, закріплених в цих документах, про будь-які стандарти діяльності правоохоронних органів взагалі говорити не доводиться. До цієї групи стандартів відносять стандарти, закріплені в таких документах, як: Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права і протоколи до нього, Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведіння і покарання, та ін.

Міжнародні стандарти, що стосуються попередження злочинності та кримінального правосуддя, автори поділяють на кілька підгруп: 1) стандарти, які мають загальне застосування; стандарти, присвячені міжнародному співробітництву; 2) стандарти, присвячені поведінню зі злочинцями; 3) стандарти, присвячені діяльності судових і правоохоронних органів; 4) стандарти, присвячені правосуддю щодо неповнолітніх; 5) стандарти, присвячені захисту жертв злочинів. Так, наприклад, до стандартів, які мають загальне застосування, можна віднести Декларації Конгресу ООН з попередження злочин-

ності та поводження з правопорушниками. Особлива увага в них приділяється загальним проблемам кримінальної політики [5, с. 11]. До стандартів, що визначають дію правосуддя щодо неповнолітніх, можна віднести Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила), затверджені резолюцією № 40/33 Генеральної Асамблеї ООН та ін. Аналізуючи цю групу стандартів в цілому, можна зробити висновок про те, що з точки зору сучасного міжнародного права боротьба зі злочинністю і кримінальне правосуддя (тобто основні напрямки діяльності правоохоронних органів) є наслідком принципу захисту прав людини, для чого і створені правоохоронні органи. «Здійснюючи діяльність щодо захисту прав людини та забезпечення соціальної справедливості, слід сприяти підвищенню ефективності політики в галузі попередження злочинності та кримінального правосуддя» [6].

Крім вже зазначених, до найбільш важливих міжнародних документів, що визначають характер діяльності правоохоронних органів із використання МПСПЛ, відносять: Кодекс поведінки правоохоронців; Основні принципи застосування сили і вогнепальної зброї правоохоронцями; Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй у відношенні заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила); Настанови з поводження з дітьми у системі кримінальної юстиції; Керівні принципи ООН щодо попередження злочинності серед неповнолітніх (Ер-Рядські керівні принципи); Настанови щодо ролі прокурорів; Принципи ефективного попередження та розслідування позасудових, свавільних і швидких страт; Декларація про захист усіх осіб від примусового зникнення; Основні принципи і керівні положення, що стосуються права на правовий захист і відшкодування збитку; Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від примусового зникнення; Правила ООН щодо поводження з жінками-ув'язненими і заходів покарання, не пов'язаних з позбавленням волі, для правопорушниць (Бангкокські правила); Оновлений комплекс принципів підтримки та захисту прав людини через заходи боротьби з безкарністю та ін.

Отже, впровадження у національне право положень міжнародних угод щодо застосування МПСПЛ зобов'язують суб'єкти публічної влади до неухильного дотримання стандартів у сфері захисту прав людини. З цього приводу, виникає потреба створення ефективних механізмів узгодження нормативних засад діяльності системи правоохоронних органів зі світовими (зокрема європейськими) стандартами. Виконуючи свої обов'язки, посадові особи правоохоронних органів зобов'язані дотримуватися міжнародних норм у галузі прав людини, імplementованих державою в установленому порядку, а також рішень міжнародних організацій, до виконання яких приєдналася держава (ООН, ОБСЄ, Рада Європи та інші), про що в національних законодавствах мають бути відповідні положення.

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. // Офіційний вісник. 2014. № 19. Ст. 583).
2. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.
3. Бараннік Р. В. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: КНТ, 2011. 352 с.
4. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212
5. Сборник стандартов и норм Организации Объединенных Наций в области предупреждения преступности и уголовного правосудия. Нью-Йорк: ООН, 1992. 334 с.
6. Руководящие принципы в области предупреждения преступности и уголовного правосудия в контексте развития и нового международного экономического порядка // Сборник важнейших документов по международному праву. М., 1997.

Oleksandr Taldykin,
associate professor
of the Dnepropetrovsk State
University of Internal Affairs,
PhD, Associate Professor

EXTERNAL GOVERNANCE OF THE STATE IN THE CONTEXT OF THE SOVEREIGNTY PROBLEM

Given the general theoretical nature of the work, the author aims to identify those aspects that characterize the loss of independence, state sovereignty, and the transformation of the state into a dependent, externally controlled political-territorial organization of society. This work is greatly facilitated by the presence of well-known interstate and international antagonistic contradictions, which to date remain unsolved within any foreign policy of intervention in domestic affairs by world leaders and supranational organizations, which in turn turns any concept of modern state sovereignty into a romantic work of legal idealism - simulacrum of state power sovereignty.

A careful analysis of modern interpretations of statehood points to a certain character of the gradual penetration of ideas of "de-sovereignization of the state" in favor of supranational structures with the formation of universal standards and values. Thus, in political and legal thought, in the context of St. Man's geopolitical doctrine of controlled chaos, the concept of limited state sovereignty also finds its place [1].

From this perspective, the future of modern sovereign states appears in at least two pessimistic options. The first: a globalized transnational financial oligar-